

**SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
V KADENCJA**

Warszawa, dnia 17 lutego 2005 r.

Druk nr 886

**KOMISJA
EMIGRACJI I POLAKÓW ZA
GRANICĄ**

**Pan
Longin PASTUSIAK
MARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Na podstawie art. 84 ust. 1 Regulaminu Senatu Komisja Emigracji i Polaków za Granicą wnosi projekt uchwały **w sprawie uczczenia pamięci wielkiego Polaka Stanisława Staszica.**

Jednocześnie informuję, że w dalszych pracach nad tym projektem uchwały komisję reprezentować będzie senator Tadeusz Rzemkowski.

W załączeniu przekazuję projekt uchwały.

Przewodniczący Komisji
Emigracji i Polaków za Granicą
(-) Tadeusz Rzemkowski

U C H W A Ł A
SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia

w sprawie uczczenia pamięci wielkiego Polaka Stanisława Staszica

W dwieście pięćdziesiątą rocznicę urodzin Stanisława Staszica Senat Rzeczypospolitej Polskiej wyraża najwyższy szacunek i cześć dla tego wybitnego Polaka.

Stanisław Staszic był profesorem Akademii Zamojskiej, autorem wielu prac naukowych, w tym prekursorskiego dzieła z zakresu polskiej geologii „O ziemiorodztwie Karpatów i innych gór i równin Polski”. Zasłużył się wielce dla nauki polskiej poprzez utworzenie w 1800 roku Towarzystwa Przyjaciół Nauk i będąc jego najczynniejszym, najgorliwszym i najhojniejszym członkiem.

Organizował wiele innych placówek naukowych, w tym Szkołę Akademiczno – Górniczą w Kielcach, Uniwersytet Warszawski, Instytut Agronomiczny na Marymoncie, Instytut Głuchoniemych i Ociemniałych a także Hrubieszowskie Towarzystwo Rolnicze. Był księdzem, filozofem, działaczem politycznym i oświatowym oraz wybitnym geologiem i geografem. Przez całe życie był wierny swojemu hasłu – „być narodowi użytecznym”. Cały swój majątek przekazał na cele publiczne.

Niech pamięć o Jego osiągnięciach trwa i będzie wzorem dla przyszłych pokoleń.

Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

UZASADNIENIE

Stanisław Wawrzyniec Staszic zasłynął w świadomości Polaków nie tylko jako filozof, ksiądz, działacz polityczny i oświatowy, lecz również jako uczony, geolog i geograf oraz filantrop. Całym swoim życiem dowiódł, że wart jest miana wielkiego Polaka i patrioty.

Urodził się 6 listopada 1755 r. w rodzinie pilskiego burmistrza, która od pokoleń należała do „znamienitszych rodów pilskich mieszczan”, sprawując urzędy burmistrzów, rajców, pisarzy sądowych. Po ukończeniu szkół średnich wstąpił do seminarium duchownego w Poznaniu. Świecenia kapłańskie przyjął na przełomie lat 1778-1779. Następnie wyjechał na studia do Paryża, gdzie w College de France przez dwa lata studiował nauki przyrodnicze, w tym fizykę i geologię. Okres tych studiów zaważył na przyszłych zainteresowaniach młodego naukowca. Po powrocie do kraju w 1781 r. związał się na kilkanaście lat z rodziną kanclerza Andrzeja Zamoyskiego, zostając nauczycielem i wychowawcą jego synów. W tym czasie uzyskał tytuł doktora obojga praw i wszedł do grona profesorskiego Akademii Zamojskiej. Z tego okresu pochodzą dwie znakomite publikacje jego autorstwa: *Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego* (1787) oraz *Przestrogi dla Polski* (1790) świadczące o jego szerokich zainteresowaniach politycznych i zatroskaniu ówczesną sytuacją Rzeczypospolitej doby rozbiorów. Zawarł w nich wszechstronny program reformy państwa, zarówno pod kątem prawno-politycznym, jak i społecznym. Jego uwagi na temat instytucji *liberum veto*, równouprawnienia stanów, zwłaszcza mieszczańskiego i chłopskiego, podatków, wojska oraz rozwoju miast wpisały się w szeroką i gorącą dyskusję Sejmu zwanego Wielkim.

Po roku 1795, kiedy Polska została wymazana z mapy Europy, ks. Staszic zajął się działalnością świadczącą o jego wielostronnych zainteresowaniach, podporządkowanych trosce o rozwój Ojczyzny i jej obywateli. Pisząc, zabiera ponownie głos w sprawach publicznych. W 1807 r. w momencie powstania Księstwa Warszawskiego ogłosił rozprawkę pt. *O statystyce Polski*, której dał podtytuł *Krótki rzut wiadomości potrzebnych tym, którzy ten kraj chcą oswobodzić i tym, którzy chcą w nim rządzić*. W następnych latach ogłosił drukiem dwie broszury polityczne pt. *Do Sejmu. Co się z nami stanie?* (1809) oraz *Myśli o równowadze politycznej w Europie* (1815).

W kolejnych latach udaje mu się pogodzić pracę naukowca, polityka oraz inicjatora rozwoju gospodarczego kraju. Ukoronowaniem kilkuletniego okresu wędrówek badawczych po ziemiach polskich, było opublikowanie w 1815 r. prekursorskiego dzieła na temat geologii ziem polskich *O ziemiopodrobie Karpatów i innych gór i równin Polski*. Przy okazji badań

geologicznych zajmował się także obserwacją flory i fauny polskiej. Również z powodzeniem łączył zamięłowania paleontologa z etnografią, kiedy opisywał obyczaje i stroje góralskie.

W tych latach czynnie uczestniczył również w pracach na forum publicznym. Wraz z zaprzyjaźnionymi polskimi uczonymi, pisarzami oraz politykami, przyczynił się do powstania, w 1800 roku Towarzystwa Przyjaciół Nauk, którego podstawowym zadaniem miało być *”przykładanie się do rozszerzania nauk i umiejętności w polskim języku”*. Według pamiętnikarza tamtej epoki, Staszic był „najczynniejszym, najgorliwszym, a nade wszystko najhojniejszym” jego członkiem. Będąc wieloletnim prezesem (1808-1826) ufundował dwie kolejne siedziby Towarzystwa, w tym pałac zwany dziś Pałacem Staszica, ofiarował również własną bibliotekę i zbiory przyrodnicze, zachęcając innych członków Towarzystwa do *„bycia narodowi użytecznymi”*. Stał się także inicjatorem wystawienia pomnika Mikołaja Kopernika.

Utworzenie w 1807 r. Księstwa Warszawskiego otworzyło przed Staszicem drogę do urzędów publicznych związanych, zwłaszcza z rozwojem i upowszechnianiem oświaty. Do jego największych zasług, poczynionych w okresie od powstania Królestwa Polskiego (1815), kiedy pełnił ważne funkcje rządowe, należy zaliczyć współtworzenie Szkoły Akademicko-Górnicznej w Kielcach, Uniwersytetu Warszawskiego, Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego, Instytutu Agronomicznego na Marymoncie czy Instytutu Głuchoniemych i Ociemniałych. Na bieżąco zajmował się pozyskiwaniem dodatkowych środków na rozwój oświaty, dążył do ujednolicenia systemu szkolnego, układał budżety szkolne. Jednocześnie jako dyrektor Wydziału Przemysłu i Kunsztów w Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Policji Królestwa Polskiego inicjował i nadzorował produkcje kopalń i hut oraz budowę dróg. Założył również Korpus Górniczy, jedną z pierwszych zawodowych organizacji skupiających górników i hutników. Patronował także wystawom rękodzieł i przemysłu. Za swoją działalność otrzymał dwa najwyższe polskie ordery: Św. Stanisława (1815) oraz Orła Białego (1818).

Do pierwszorzędných zasług ks. Stanisława Staszica należy również utworzenie w 1816 r. Hrubieszowskiego Towarzystwa Rolniczego, którego hasłami przewodnimi było *„wspólne ratowanie się w nieszczęściach”* oraz *„praca wszystkich dla dobra wszystkich”*.

Żywiąc głębokie przekonanie, że przeznaczeniem człowieka na ziemi jest *„miłość bliźniego ziszczana przez dobre czyny”*, Staszic przeznaczył swoje oszczędności na inicjatywę mającą służyć *„drugim, od niego bardziej potrzebującym”*. Towarzystwo powstało na bazie majątku zakupionego za pośrednictwem książąt Sapiechów, (jako mieszczanin nie miał prawa kupna ziemi), obejmującego 6000 ha (miasto Hrubieszów oraz kilka wsi). Było ono wówczas jedną z najbardziej dojrzałych organizacji przedspółdzielczych w Europie, działającą w ramach świadczenia wzajemnej pomocy. W dobrach należących do Towarzystwa zniesiono

pańszczyznę. Chłopom nadano prawo własności użytkowanej ziemi, zaś na wspólną własność przeznaczono lasy, stawy, młyny tartak, cegielnie itp. Zgodnie ze statutem, Towarzystwo miało obowiązek m.in. utrzymywania szkół, przyznawania stypendiów, opieki nad sierotami, kalekimi oraz ubogimi. Prowadziło ponadto własną kasę pożyczkową oraz szpital.

Działając na rzecz ubogich, ks. Staszic wyrażał przekonanie, że jedną z form mających dopomóc wyjść z nędzy jest właściwe rozporządzanie pieniędzmi. Kasy zasiłku i oszczędności, których był gorącym propagatorem, winny poszerzać – jego zdaniem – zakres swego działania, by ostatecznie nie tylko służyć pomocą, lecz również, a może przede wszystkim, wychowywać i uczyć rozsądnego dysponowania pieniędzmi. ***Pojmował bowiem filantropię nie jako czułą miłość do człowieka, ale jako pomoc w nauce rozsądnego i praktycznego życia.***

Ks. Stanisław Staszic do końca życia pozostawał wierny swojemu hasłu – „być narodowi użytecznym”. W testamencie, wszystko co posiadał, przekazał na różne cele publiczne, m.in. na rzecz kilku warszawskich szpitali, na budowę Domu Przytułku i Pracy przy ul Wolskiej.

Zmarł 20 stycznia 1826 r. i według jego życzenia został pochowany na Bielanach w pobliżu Kościoła oo. Kamedułów.

Ks. Stanisław Staszic zapisał się w świadomości Polaków, jako jeden z tych, których działalność tworzyła podwaliny kultury narodowej, pozwalając jej przetrwać i rozwijać się mimo utraty bytu państwowego.